

En stormann om en stor mann

Sven Hedin-hyllest til Knut Hamsun

En leser har sendt oss følgende brev som han i 1950 mottok fra Sven Hedin.

Kjære herr Haug.

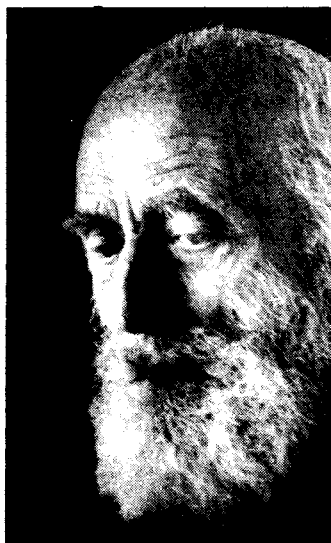
Tack før edert venlige brev og før de briljante fotografierna av min gamle ven Knut Hamsun, som jag treffat blott en gång i livet, nemeligen her i Stockholm i samband med Nobelprisets överlemnande till honom den 10. dec. 1920. Vi blevo så bröder och venner och jag kan aldrig glömma hans imponerande manliga personlighet och charmen i hans mektige ord.

Då jag hör til Svenska Akademien som gav honom priset, var det min plikt att lesa flere av hans böcker og jag minns att enligt min åsikt «Markens Gröda» ensam var alldeles till-

recklig før Nobelpriset. I diplommet står ju också angivet att det var för denna bok han fikk priset.

I nyare tid har ingen norsk man gjort Norges navn større ära och berömmelse ut i verden en Knut Hamsun. Överallt i jordens kulturländer har hans navn en oförgjengelig klang och överallt er han föremål för beundran.

Med hepnad och avsky har jag alltid frågat mig hur det er möjligt att denne — en av Norges største söner, på ett så skamligt sett kunnat behandlas av myndigheterna i sitt eget fosterland, — hur man hatt panna att hålla honom inom lås och bom som en förbrytare och hur man har berövat honom den förmögenhet han genom sitt eget snille och genie samlat under årenes lopp.

Knut Hamsun

Foto: E. Haug

Med rørelse leste jag hans siste bok, som skelvar av harma och stolthet, en bok som till formen er lika glensande och levande som hans besta verk från tidigare år, en anklagelseskrift mot de «hjelta» som inte skemdes över pina, förfölja och hata den edle och modiga kempan i hans ålders sena vinter. — En tid skal komma då sanningen och förnuftet segra och då att yngre slekter vegrar att tro på möjligheten av en sådan skendlighet som denne feighet och grymhet mot en av Nordens största söner.

Jag ber Er att göra vilket bruk Ni önskar av dessa rader, och under alle förhållanden vore jag tacksam om Ni ville senda dem till min kera, stora Ven Knut och låta honom veta hur varmt jag ennu och alltid beundrar och elsker honom. —

Framför då också mine hjartliga helsningar på 91-årsdagen och min innerliga önskan att hans andliga storhet och styrka skall förbliva orubba som i de gamle tiderna och att han med högburet huvud skall senda sin avskedsblick mot den nedgående solen då den sista timmen slår.

Med venlig helsning
Eder tacksomt tillgivna
Sven Hedin

Sven Hedin. (1865–1952) Svensk oppdagelsesreisende og forfatter. En av Sveriges mest kjente menn internasjonalt i nyere tid. Adlet av kong Oscar II, medlem av Det Svenske Akademiet. Samfunnsmessig og politisk engasjert med betydelig innflytelse. Tysk-sympatiserende både i første og annen verdenskrig. En rekke nasjonale og internasjonale æresbevisninger.

Ved historiens korsveier: Det moralske dilemma

Staten som «ordning»

Italieneren Machiavelli ser ut til å ha vært den første til å anvende begrepet «stat» i vår mening av ordet. Han gjorde det i sin bok «Fyrsten» i 1532, med utgangspunkt i det latinske «status», som betegner tilstand/forfatning og ordning. I flere språk har de avledede begreper beholdt sin tvetydighet, med videre tilvekster. Denne statens egenskap av ordning/orden er kanskje ikke uegnet som utgangspunkt for de følgende betraktninger over statens og individets innbyrdes forhold i sin almindelighet, og for videre refleksjoner over smertelige hendelser i vår egen nære fortid.

Et samfunn kan i og for seg tenkes uten at der eksisterer noen stat, en stat derimot ikke uten et samfunn. Staten danner den faste ramme om et samfunns liv, og dermed om alle de individer som dette samfunn består av. Den representerer altså den orden eller ordning som er forpliktende for enkeltmennesket. Grad og rekkevidde av disse forpliktelser kan i skiftende tider og forfatninger variere, men selv den mest liberalistiske må nødvendigvis forutsette minimumsforpliktelser for individet, som ikke ustraffet kan

brytes. På det beror statens eksistens. For denne konstatering er det derimot likegyldig hvilke forpliktelser — om overhodet noen — ansees påhvilende staten overfor individene.

Forræderibegrepet

Individets forpliktelser overfor staten kan i det almindelige omdømme, og i statens egne lover, tillegges forskjellig vekt. Som den fremste regnes i alle forfatninger plikten til lojalitet overfor nettopp denne forfatning og dermed overfor de styringsorganer som har sitt utspring i den, samt plikten til å delta i kamp mot ytre fiender. Krigens årsak eller formål er for disse betraktninger betydningsløs. Ut fra dette allment gyldige syn må derfor også sviket eller svikten i statens strid mot ytre fiender — forræderiet — logisk fremstå som den største av alle forbrytelser mot fellesskapet.

Nå kjenner både vår egen og andre folks historie tallrike eksempler så vel på forræderi, som også på handlinger og holdninger som samtiden, eller i alle fall dens maktthavere, har bedømt og dømt som det, men hvor ettertidens dom er blitt avvikende eller endog helt motsatt. En nærmere undersøkelse av dette

Av P. O. Storlid.

forutsetter for det første en fastleggelse av objektive og subjektive kriterier for forræderibegrepet, og dernest av spørsmålet om denne tilsynelatende forrædersk handling eller unnlattelse kan være begrunnet i formål og bedre innsikt som kan legitimere den som gavnlige overfor det samfunn som påstås forrådt. Via nødrettsbegrepet løftes vurderingen slik ut av den formaljuridiske sfære og inn i den moralske.

Det første spørsmål må for vårt formål kunne ansees løst ved å henvise til definisjonen som er gitt i vår gamle norske straffelovs § 86, i den form den hadde før den, allerede forvrent i «provisoriske anordninger» fra London, i etterkrigstiden, ble forkuldret med en serie detaljbestemmelser som under gitte omstendigheter kan få omtrent en hvilken som helst handling eller unnlattelse til å fremstå som forrædersk, etter den tolkning som for anledningen gis bestemmelsene. Denne detaljbrodering virker som et forsøk på etterskuddsvis legitimering av krisejussen fra «rettsoppgjøret», og er i sitt vesen helt forskjellig fra den gamle para-

grafs eksemplariske enkelthet. Forræderi er etter den kort og godt begunstigelse av fienden og dermed svekkelse av egen eller forbunden makts krigsanstrelgelse. Forutsetning er uttrykkelig at krig pågår, eller at virksomheten har en mulig kommende krig for øye. Bestemmelsene er dermed ikke virksomme etter krigens avslutning — på annet vis enn at forræderi begått før eller under krigen selvfølgelig også da kan straffeforfølges og avsagte dommer, med en viss begrensning, fullbyrdes.

Okkupasjonstilstand

Begreperne krig og forræderi vil altså synes lett definerbare, hvis man i det første legger en tilstand hvor krigshandlinger pågår. Langt vanskeligere blir det, på grunn av de mangfoldige varianter som både historisk erfaring og det rene resonnement frembyr, å gi en brukbar enhetsdefinisjon av mulige tilstander etter krigshandlingers avslutning og før fredsavtale er inngått. (Fred kan endog ansees etablert uten slik avtale, men dette er uinteressant for vårt problem.) En av de mulige følger tilstander er okkupasjonstilstanden som f.eks. inntrådte pr. 10. juni 1940 i forholdet Norge-

Tyskland. Denne tilstand, dens forutsetninger og følger finnes definert i Haag-konvensjonen, hvis bestemmelser har gyldighet som norsk lov, og i sin egenskap av folkerettslig juridiske instrument i tilfelle av lovkonflikt har forrang fremfor særnorske lover som måtte gjelde ved ratifikasjonen eller senere kunne bli vedtatt. (En norsk høyesterettsdom fra krisejussens tid legger riktignok uttrykkelig den motsatte forståelse til grunn, men den er såvidt vites aldri senere påberopt som prejudikat. Formodentlig fordi ingen stat ville anse som tillitsverdig avtalepartner et land som hevdet retten til ensidig tilsidesettelse av mellomfolkelig lovgivning, eller avtaler.) Til grunn for et holdbart resonnement må derfor legges den forpliktende definisjon av okkupasjonstilstanden som er nedfelt i Haag-overenskomsten, samt at det var nettopp denne som inntrådte i vårt land sommeren 1940. Det siste er såvidt vites aldri bestridt fra noen kant.

Det første og mest inngripende kjennetegn ved denne tilstand er at den fordrevne statsmakt, selv om den i sin personalbesetning fortsatt er intakt, (Forts. side 9)

BLIKK PÅ VERDEN

Av Arbirer

Voldgatyskerne tilbake til Volga?

I 1941 beskyldte Stalin de 600.000 Volga-tyskerne for å være forrædere og forviste dem til fjerne strøk i Sibir og Sentral-Asia. Nå har Jeltsin undertegnet et dekrét om at en selvstyrt republikk av tyskøstede russere igjen skal kunne opprettes ved bredden av Volga. De lokale myndigheter stritter imidlertid imot og har bare tilbudt tyskerne et miljøskadet område, et tidligere militært øvelsesfelt. Den tyske regjering har bevilget 100 millioner DM som en hjelp til Volga-tyskerne, slik at de får etablert seg på nytt.

I alt befinner det seg omtrent to millioner tyskere i den tidligere Sovjet-Unionen. De fleste av dem er etterkommere etter tyske arbeidere som Peter den store og Katarina den store hentet til Russland på 1700-tallet. Utenom hjelpen til Volga-tyskerne har den tyske regjering bevilget 200 millioner DM til sine frender i øst både som øyeblikkelig hjelp og for at småbedrifter skal kunne opprettes.

Etableringslyst i det tidligere DDR

I 1991 ble det etablert over 200.000 nye firmaer i det tidligere DDR, mange innenfor feltet tjenesteyting, som har vært en svært forsømt sektor. Øverst på listen med flest antall nyetableringer ligger delstaten Thüringen.

Norden i EF

Hvis Finland, Sverige og Norge går inn i EF, vil Norden få fjorten representanter i det avgjørende organ, ministerrådet, nemlig tre danske, tre finske, tre norske og fem svenske. Til sammenligning har Tyskland med sitt betydelig større folketall bare ti representanter.

Slutt for de hvite i Zimbabwe

Nå er tiden inne for Zimbabwes Mugabe til å kvitte seg med landets hvite befolkning. 4.500 hvite farmere risikerer å få sin jord ekspropriert. Mugabe skal bestemme prisen, som det ikke er anledning til å klage på. Jorden skal stykkes opp og deles ut til sorte småbrukere. Ekspertene tviler sterkt på at de vil være i stand til å unytte jorden like effektivt som nå. Jordbruksprodukter er Zimbabwes viktigste eksportartikler. Det kan fort komme til å forandre seg om Mugabe turer frem med denne planen.

Tyskerhets som argument mot EF

Nå begynner man å bruke ren tyskerhets som argument mot norsk inntreden i EF. Først ute var Liv Ullmann, som bl.a. skriver: «Det Tyskland ikke oppnådde under krigen, det klarer de i dag.» Og så advarer hun mot tysk «okkupasjon». Renslig argumentasjon må man si! Den gamle tyskhateren Yngvar Senstad spiller på samme streng: «Men jeg vil ikke – når valget blir aktuelt for meg – ved min stemmegivning bidra til at det nye stortyske rike skal lykkes ytterligere.» Han vil ikke akseptere «at Germania blir Europas toneangivende stat.» Noen kan ikke leve uten å hate.

Tilbake til Romania?

Moldovia, en av de stater som er oppstått av Sovjet-Unionens ruiner, består hovedsakelig av landområder som sovjeterne etter annen verdenskrig røvet fra Romania. Vi kjenner området bedre under navnet Bessarabia. Flertallet av befolkningen er rumenskta- lende, og det er overveiende sannsynlig at landet etter noen tid vil slutte seg til Romania igjen. Akkurat det har imidlertid forårsaket opprør i enkelte deler av landet, der det bor mennesker av annen nasjonalitet. Moldoverne vil gjøre klokt i å lytte til disse menneskers ønsker og finne en ordning før de går inn i Romania. Da vil de unngå å bli belastet med et alvorlig etnisk problem i årene fremover.

Et nordisk forsvarsforbund kunne avverget krigen i Finland og Norge 1940

I anledning av at vårt forhold til Finland i den senere tid er blitt aktuelt, har vår medarbeider Håkon Glosli sendt oss følgende.

«Et Norge/Sverige som ville stå sammen om å forsvare sin nøytralitet, kunne ha en liten sjansje til å holde seg utenfor et kommende storoppgjør», skrev undertegnede i Aftenposten for 31. mars 1978.

O.F. Guldberg tok opp dette i Fædrelandsvennen 28/3-79:

Tanken er ikke ny, i to søndagskronikker (Aftenposten 5/3 og 2/4 1911) har statsminister Sigurd Ibsen vært inne på samme idé. Han sier bl.a.: «Naar man har levet adskillige Aar i de europæiske Hovedlande, først da gjør man sig fuldt ut Rede for, hvor umaadeligt det Hovmod er, hvormed de store Nationer ser ned på de smaa».

Hver for seg er de skandinaviske land ikke sterke nok til å hevde sin selvstendighet, de bør slutte seg sammen om en felles utenrikspolitikk, og — fremhever han — Norge og Sverige må forsvares i forening.

Ibsen avslutter slik (2/4 1911): «Thi et sterkere Skandinavi- en vil være et Stabilitetens Element i Nord-Europa, mens tre svage Stater, hvorav hver graverer mod en anden Interessesfære, vil være en Fare for sig selv og en Fristelse for de Mægtige».

I 1911 var det bare spørsmål om Norge, Sverige og Danmark, i dag må også Finland regnes med til de nordiske stater. Oberst Erik Qvam i Janus nr. 4/1934 er vel den første som fremhever Finlands betydning, og general Lindbeck-Larsen sier i Morgenposten 19/1 1966, at uten Finland vil en nordisk forsvarsunion ha liten verdi.

La oss se litt på de forsøk som hittil er gjort, når det gjelder en slik union, den følgende oversikt bygger bl.a. på Einar Masengs to bøker fra 1952 og -53 og på Gustav Mannerheims kronikk den 25. februar 1975, «Minnen I—II (Stockholm 1952). Maseng var norsk offiser, mangeårig diplomat og minister i Moskva 1939—41, hans fremstilling er dokumentert ved omfattende diplomatiske og historiske aktstykker. L. Bjørkman har sin doktoravhandling i 1971: «Sverige invær Operation Barbarossa» behandlet tiden omkring 1940/41, og E. Tervonen har i Finsk Historisk Tidsskrift 1965, s. 161—77, redegjort for den svenske-finske union som var på tale i Desember 1940.

Mannerheim hadde liten tro på den kollektive sikkerhet i Nasjonenes Forbund og tok i 1935 initiativet til Finlands nordiske orientering. Han håpet på en regional bistandspakt, først og fremst gjennom Sverige. Dette førte ikke frem, og Finland ble stående alene mot russerne 1939—40. Den 11. mars 1940 skrev avisene om et påtenkt forsvarsforbund mellom Norge, Sverige og Finland, 21. mars nedla Sovjet sitt veto (Tervonen s. 161), og den russiske innstilling kom klart til syne i Molotovs tale 29/3. s.å.

I september 1940 ble forhandlingene innledet om en union mellom Sverige og Finland og 1. desember hadde Østen Undén utarbeidet et P.M. om en svensk-finsk forbundsakt. Arbeidet strandet på stormaktspolitikken, og Bjørkman (s. 434—35) sier: «Både Sovjet og Tyskland satte sitt veto mot et nærmere svensk-finsk samarbe- te».

Under de forhandlinger som i november 1940 ble ført mellom Molotov, Hitler og Ribbentrop, hadde (Bjørkman s. 439) «Molotov krevt Finland». Mannerheim (s. 351) sier at «Rådsunionen kende sig hotad av oss», og videre at «Rådsunionen ej heller kunne fordraga det moraliske hot Finland representerade».

Dersom Finland alene betyr en moralsk trussel for Sovjet, er det vel små sjanser for en union hvor finnene er med. Tervonen (s. 166) omtaler nærmere den reaksjon som en svensk-finsk union fremkalte i Moskva; den finske minister Paasikivi ble budsendt kl. 1200 om natten, med den beskjed at et forbund med Sverige skulle gjøre en slutt på freden.

Siste gang et nordisk forsvarsforbund var på tale, i 1948/49, var det Norge som brøt forhandlingene ved å stille krav om amerikanske våpenleveranser til et nøytralt forbund, og dette krav ble avslått. I Dagbladets kronikk den 25. februar 1975, har Kari Enholm redegjort for det «spill» som her foregikk, og hun bygger på dokumenter fra det amerikanske utenriksdepartement. Et partipolitisk mindretall klarte å forpurre et nordisk forbund, Norge gikk inn i NATO, og Norden ble splittet på ny.

Tross mange gode forsøk har det ikke lyktes å skape et nordisk forsvarsforbund, og grunnen er ikke bare den at stormaktene har satt seg imot. Også innenfor Norden selv har planen vært motarbeidet. Det er Man-

nerheims ord (s. 447) som går igjen: «Tve-drekt i egne led hugger skarpare enn ovens sverd». Han mener også at et nordisk forbund i 1939 ville endret vår historie: Finland hadde unngått vinterkrigen 1939/40 og Norge ville ikke blitt okkupert.

Hvordan hadde det vært med en union som bare omfattet Norge og Sverige — ville den hatt noen verdi?

Det er krig og internasjonale kriser som her kan gi en pekepinn. Under den 1. verdenskrig klarte de nordiske land å holde på nøytraliteten, men det var stor forskjell på den behandlingen de fikk av de krigførende. Maseng (1953) har påvist hvordan Norges handelsavtale med England ble langt dårligere enn den avtalen som svenskene oppnådde, til tross for at vår utgangsposisjon var bedre. Særlig ille var det med de engelske kull. England forlangte — og fikk — størstedelen av vår handelsflåte i bytte mot kull, og det ble våre sjøfolk som måtte betale med sine liv.

Sverige hadde lang erfaring i utenrikspolitikk og dro fordel av dette.

Under den 2. verdenskrig var Sverige det eneste av de nordiske land som ikke hadde fremmede tropper på egen jord, riktignok måtte svenskene i 1940 og -41 gjøre visse innrømmelser, men klarte «å ri stormen av».

Norge ville antakelig klart seg bedre, både under den 1. og den 2. verdenskrig, om vi hadde vært i forsvarsunion med Sverige. Hvordan vil det bli under et nytt oppgjør?

For hver ny krig øker presset mot de nøytrale land. Vil en union mellom småstater ha noen sjansje? Finlands kamp 1939/40 — i hvert fall med de daværende våpen, kan tyde på det. Landet var, tross Mannerheims advarsler lite forberedt på krig, finnene manglet fly, antiluftskytts, panser og artilleri. Likevel slo de i 3 måneder mot en 8—10 dobbel overmakt og tilføyde russerne betydelige tap.

Mannerheim (s. 445) summer sine erfaringer slik: «En i dag er jag övertygad om att Finland, ifall dess försvar hade befunnit sig i skick, skulde haft stora utsikter att undgå vinterkriget».

Norge, Sverige, Finland har til sammen 17 millioner innbyggere, og verdens beste vintersoldater. Sverige har en våpenproduksjon som er stor nok til å dekke andre lands behov, (Forts. side 9)

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
HAKON WARENDORPH

Postadresse: Boks 924 Sentrum, 0104 Oslo 1.
Kontortider: Enerhaugsplassen 4, Oslo:
Mandag, tirsdag og torsdag kl. 11—15.
Telefon: (02) 19 06 71 — (Telefonsvarer).
Redaktørene treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 130,- (i omslag kr. 150,-). Utlandet + kr. 10,-.

Giro: Post 5 16 45 04. Bank 6063.05.01248

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.

Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- + m.v.a. pr. spaltem.m. Minstepris kr. 100,-.

Utgiver: A/S HISTORISK FORLAG.

ISBN 0802-9652

Bedre føre var — enn etter for sen

Torsdag 5. mars har tidligere forsvarssjef, general Fredrik Bull-Hansen en særdeles instruktiv artikkel om det norske forsvaret i Aftenpostens morgenummer. Han behandler den «omstrukturering» — les nedtrapning — som er i gang. Vi har med stor interesse lest Bull-Hansens beskrivelse av de faktiske forhold, men særlig har vi hatt glede av generalens analyse av den ordbruk — de termer — som er benyttet fra politisk hold for å «gjøre rede for» situasjon, midler og mål. Hadde ikke saken vært så alvorlig, ville det vært bare fornøylig lesning. Imidlertid minner det oss eldre om tiden før siste storkrig, de berømmelige tredveårene. Da ble forsvaret nesten desimert. Forsvarsviljen likedan. Det stillet mange i det samme dilemmaet som Ola Bakken omtaler i nr. 2 av F. & L. i år og som Fr. Skaubo har betraktninger til i dette nr.

Bull-Hansen skriver i Aftenposten bl.a.:

Med de forsvarspolitiske rammer og skisser som har vært lagt på bordet, vil vi etter mitt syn passere grensen for det moralsk forsvarlige hvis vi om 10–20 år må sende folk i strid. Og vi vet av erfaring at i strid blir de sendt, eller vil de gå, uansett hvilken tilstand de måtte være bragt i. Det er ikke et slikt forsvar det norske folk har bedt om når det svarer positivt på spørsmål om Forsvaret.

Generalen avslutter:

De som i en usikker fremtid måtte fristes til å presse oss utfra styrke, og de som vi måtte regne som våre venner, vil forstå at oljelenser er viktig, men ikke at de er spesielt egnede til å avskrekke andres kanoner.

Artikkelen står på kronikkplass, og vi anbefaler dem som fortsatt har interesse for vår forsvarsevne å lete den frem.

Tenkvært citat?

Jag citerar:

«De tänker på ett Europa som inte spiller sitt bästa blod och sitt välstånd på inbördes strider mellan de enskilda nationerna, som inte är ett befäst läger där varje land vaktar på sin granne, med andra ord ett Europa som utgör en hel politisk enhet, ett enda stort rike. I det europeiska storrumbet kommer vårt näringsliv och vårt kulturliv att finna oanade möjligheter till utveckling — det samma gäller de enskilda landsmän som vil ha ett utvidgat verksamhetsområde såväl ute i Europa som hemma. Vår industri, vårt fiske och vår sjöfart kommer, trots den ökande konkurrensen i världen, att tillförsäkras en stor och stabil marknad.»

Vilken av alla EG-fundamentalister är det nu som har yttrat ovanstående? Carl Bildt? Ulf Laurin? Anita Gradin? Nei! Rätt svar är Vidkun Quisling (om namnet är bekant?), i ett tal till det norska folket 17. maj 1943.

Av Thomas Karlsson
Göteborgsposten 13. mars 1992

LOJALITET — ANSVAR

Ole Bakken har i nr. 2 av F. & L. i år et interessant innlegg om begrepet lojalitet. Det er et besnærende resonnement og lett «å kjøpe». Et par anmerkninger allikevel.

Et moderne samfunn er en komplisert innretning. Er samfunnet i tillegg demokratisk — i ordets beste forstand — kreves det en meget høy grad av lojalitet for at det skal funksjonere. Det vil si at man frivillig innordner seg en rekke normer og sedvaner som ikke står skrevet i noen lover, men allikevel har vært med å forme dem, samtidig som man i størst mulig grad avholder seg fra å bryte de lover og regler som er skrevet. Dette selv om «oppklaringsprosenten» ved brudd er lav.

Lojalitet er et positivt ladet ord. Vi bør sørge for at det for-

Av Fredrik Skaubo blir slik. Det må ikke fremsettes som holdningsløst eller tanke-tomt å være trofast også mot andre enn seg selv. Men vi skal også ha lov til å sette høye mål på dem som gjør krav på denne innstilling. Det lovverk og de tradisjoner som blir benyttet ved slike høve fordrer også lojalitet. Jeg har oppfattet Bakken slik: Det er når denne sistnevnte lojalitet blir brutt av myndighetene og en person eller gruppe finner bruddet helt avgjørende at lojalitetsplikten overfor myndighetene kan falle bort — i alle fall moralsk sett.

Det er her betenkelighetene må komme inn. En slags formående og advarende pekefinger: Hva er din viden, hva er dine motiver, hva kan konsekvensene blir for dem som er felles-

skapet ditt? Tro, viten og ansvar i en krevende blanding.

Når valgets kval innhenter oss, er ofte kunnskapene en tung bær. Vekten av våre refleksjoner blir også byrdefulle når de ikke stemmer med det og de lojalitetskrevene. Det som kan lette er den eller de som vi har opparbeidet tillit til. Det kan være meget verdifullt og måle sitt ego mot slike. Da kan avgjørelsen bli mulig å bære. Vi kan se en lojalitet langt der fremme, sterk og selvsagt og bare bundet til plikt og troskap overfor deg selv og det fellesskap du er en del av — uavhengig av lover og bud. Det skal ikke være en lettvinnt avgjørelse. Ikke en flørt med teorier og ismer. Det er — kanskje bokstavelig talt — liv eller død. Det kan være omveltningenes tid, men alltid ansvars.

Tanker i tiden

Av Egil Lindholm

Mye av den økonomiske krisen i dag kan føres tilbake til sviktende ansvarsfølelse, skriver biskop Bjørn Bue i Stavanger i sin årsmelding for 1991. Tradisjonelle idealer som redelighet og ærlighet settes til side. Egeninteresser undergraver solidariteten, mens uærlighet undergraver tilliten. Hele vårt demokratiske samfunnssystem er truet, fastslår biskopen.

Det man opplever, er en dyptgående verdibrist, den er simpelthen fremkalt av en relativ god velstand. Man har mistet troen på det meningsfylte. Problemene i verden skyldes først og fremst vanskeligheten ved å enes om bestemte moralske grunnverdier. En varig fred på alle plan kan bare bygges opp på bestemte moralske grunnverdier, akseptert av oss alle som absolutte. Augustin sier et sted

at sansen for rett og rettferdighet må bli levende i alt folket. Det er slike ord vi kunne bygge verdensfreden på. Men det er også ord som forutsetter at alle får sin rett, med andre ord at man godtar det store kristne bud om ansvar for nesten.

Det er ikke bare i åndens verden idealene er styrt sammen, og vi mangler det faste grunn for sinnets forankring. Vårt materielle verdensbilde hviler også på sviktende grunn. Den nye tid krever tilpassing og atter tilpassing i erkjennelsen av at teknikkens nyeste erobringer har eliminert landegrensene og medført en radikal endring i livsvilkårene for oss alle, at det ikke lenger går an å isolere seg ved å bygge opp sitt eget lands kultur i ly av en kinesisk mur, for verden

i dag er en helhet og må fungere som en helhet.

Førkrigstidens kulturutvikling var på mange måter en kulturoppløsning, fordi den fjernet oss fra de kristne grunnverdier vår kultur var bygd opp på. Det samme kan vi si om vår tid i dag. Når det gjelder disse grunnverdier, må man kunne samles og møtes på tvers av dogmer som skiller og ritualer som kanskje ikke stemmer overens, hvis ikke kirken skal miste grobunn blandt folket.

«Når jeg tenker på det jeg har opplevd i arbeidet for Russland og jeg søker etter den dypeste årsak til verdens nød, så stanser jeg ved dette», skriver Fridtjof Nansen, og fortsetter: «Nestekjærligheten som ledende kraft i verden er borte, synes å være flyktet fra jordens overflate.

(Forts. side 9)

Hold dere til humanetikken

Humanist nr. 6/1991 forundrer meg meget. Jeg har i flere år gått ut fra at Human-

Etisk Forbund hadde som hovedformål å virke for humanetikken. Første omslagsside viser en mann, hvis utseende gjør at de fleste av oss ikke ville like å møte ham på en øde vei i kveldsmørke. I artikkelen om ham snakker han omtrent som folk flest vil oppfatte som passende til utseendet. På omslagsside 2 er avbildet en type av omtrent samme sort i fire eksemplarer, benevnt som fire nasjonaliteter. En kunne bli fristet til å spørre om humanist var blitt partiorgan for og filial av gamle «Klassekampen».

Jeg skjønner at meningen er å

Av Rolf Karm
i «Humanist» nr. 1/92.

angripe den nye rampementaliteten som har grepet sterkt inn blant ungdom verden rundt de senere år, en mentalitet som sannsynligvis markerer de unges skuffelse over at «krigen som skulle forhindre all videre krig» ble dårlig fred. Den drepte jo massevis av millioner mennesker, både soldater og menige, ihvertfall tilsynelatende uten hensikt. For å betegne denne mentalitet, bruker endog Humanist den samme vulgær-tittelen «nazist» på fenomenet.

Jeg har ikke ant at skolerte mennesker med journalistisk

utdannelse ville gå i den fellen. De tyske nasjonalsosialister var neppe verre enn andre nasjonalister rundt i verden. Deres største synd var at de tapte krigen de ble kommandert ut i og at lederne deres het Hitler.

Nå er de gjenlevende av dem samt deres etterkommere iferd med å redde det russiske folk fra ny nød og elendighet. Samtidig er Tyskland visstnok den ledende nasjon i EF. Det er sikkert mange unge tyskere som er like usiviliserte som ungdom i resten av verden. Men jeg tror ikke det har stort med nasjonalsosialisme å gjøre. Den ideologien som taper pleier ikke bli (Forts. side 9)

INGEN STOR MANN

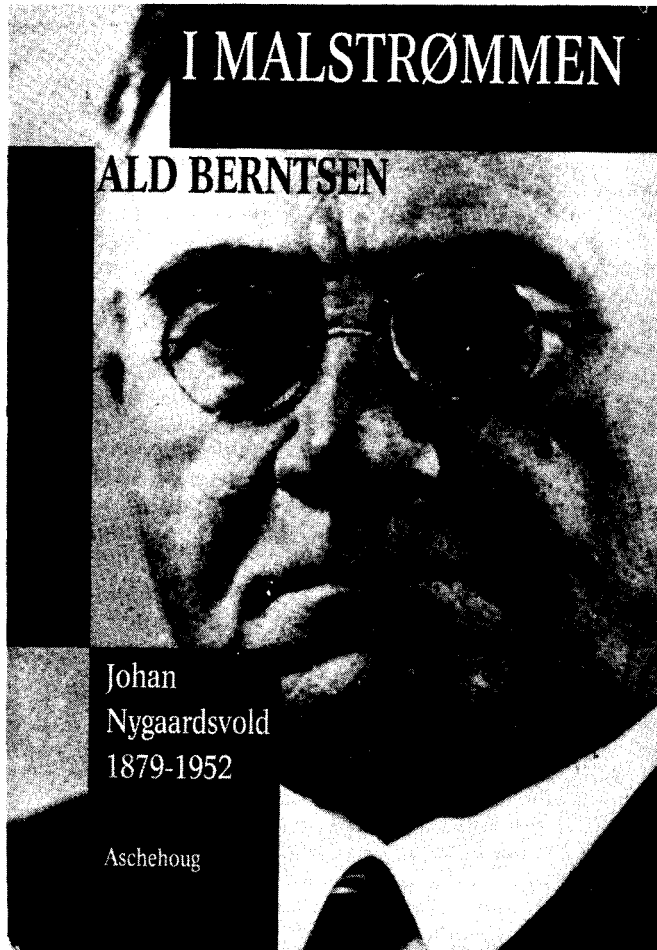
Av Hans Olavsén

Harald Berntsen:
I malstrømmen.
Johan Nygaardsvold
1879-1952.
746 s. Aschehoug.

Hvis det har vært forfatterens hensikt å tegne et bilde av Johan Nygaardsvold som en stor personlighet, må man nok si at han ikke har hatt lykken med seg. Nygaardsvolds mange barnslige trusler om å trekke seg tilbake når noe gikk ham imot, hans ofte ustyrige sinne og hans ustanselige bruk av invektiver både muntlig og skriftlig forteller om et menneske uten de egenskaper som normalt ventes av en statsmann, en betegnelse som er brukt om Nygaardsvold på bokens bakside. I tillegg til alt dette virker det som om han var usedvanlig hatefull og hevn-gjerrig. Mangt av det som skrives i boken kan tyde på at det var like viktig for ham å få straffet «forræderne» som å se Norge fritt igjen.

Fra sin ungdom og til begynnelsen av tredveårene var Johan Nygaardsvold stats sosialist og kommunist, en betegnelse han brukte på seg selv. Senere gikk han i sin praktiske politikk bort fra omtrent alt han hadde stått for, bortsett fra ett punkt. Han fortsatte til sitt livs ende å være forsvarsfiende. Det er her Nygaardsvolds tunge ansvar ligger, et ansvar som ikke lar seg bortforklare selv av den velvilligste biograf. I sin tid som regjeringssjef før okkupasjonen ble han riktignok ved en del anledninger nærmest tvunget til å gjøre ihvertfall noe for forsvaret, men i denne sammenheng gjelder de meget belastende ord: For lite og for sent.

Berntsen hevder at Nygaardsvolds regjering før okkupasjonen sto for en absolutt nøytralitetspolitikk, hvilket han burde vite ikke er tilfelle. Riktignok nevner han regjeringens klare vilje til å bringe Norge inn på den «riktige» siden i krigen om så skulle bli nødvendig, men

unggår helt å drøfte ting som f.eks., den meget unøytrale flåteavtalen med England og de høyst utilstrekkelige reaksjoner på nøytralitetsskrenkelser fra de vestalliertes side.

Man får sterke tvil om Berntsen's kvalifikasjoner som historiker når han har den dristighet å påstå at den såkalte «Elverumsfullmakten» ble vedtatt av Stortinget. Det vet da snart hvert eneste skolebarn at den slett ikke ble.

Det er også noe annet som er ganske påfallende. Tiltross for at han går ganske detaljert inn på Nygaardsvold-regjeringens gjøren og laden i tidsrommet mellom 9. april og 7. juni 1940, omtaler han overhodet ikke denne regjering's anmodning til general Ruge om å kapitulere overfor tyskerne. Tiltross for at den er av den aller største betydning for bedømmelsen av

Nygaardsvold og hans gjerninger, nevner ikke Berntsen kapitulasjonsavtalen i Trondheim 10. juni 1940 med et ord. Passer den ikke riktig inn i det øvrige opplegg?

Interessant er beskrivelsen av de sterke motsetninger mellom eksilregjeringen og Hjemmefrontens ledelse. Berntsen beskylder direkte den siste for diktaturplaner. Særlig har han

(Forts. side 9)

INO's årsmøte 1991/92

Også i år ble INO's årsmøte en fredelig begivenhet. Fra Mossjøen i nord til Kristiansand i sør møtte trofaste eldre og interesserte yngre og kunne konstatere at virksomheten fortsatt var preget av besluttsomhet og innsatsvilje. Årsmelding, regnskap og valgkomitèens forslag ble enstemmig vedtatt. To fra styret ønsket av private grunner ikke gjenvalg. Forøvrig fortsetter styret og utvalg med formannen i spissen.

Den offisielle del av møtet ble avvirket på rekordtid, og tiden for innlegg utenom dagsorden og det selskapelige samvær ble desto lenger. Det var enkel servering.

HaWa

Katharina Aall Normann

TIL MINNE

— Jeg synes det er så spennende å leve. Det skjer så mye i Europa nå. — Det er ikke mange månedene siden Katharina sa dette til meg, full av nysgjerrighet på hva neste dag ville bringe.

Katharina Aall Normanns liv omfatter nesten hele det tyvende århundre. Da hun døde 90 år gammel Skjærtorsdag, forlot hun en verden hvor hun hadde sett den russiske revolusjon komme og gå etter å ha spilt fallitt, tsar og keiser var forsvunnet, mens St. Petersburg og Berlin igjen var blitt tildelt nye roller.

Hun levde et utrolig rikt liv, både hva angikk mengden og mangfoldet i opplevelser, og hva hun klarte å meddele og gi andre. Hun tilbragte de første lykkelige barneårene i Halle and der Saale hvor hennes far Anathon Aall i 1903 var blitt ansatt som privatdosent ved universitetet. Selv beskrev hun dette: — For en tid. Et blomstrende Tyskland i den gamle keisertiden. Luften åndet av kultur og vitenskap. Kunst og musikk fylte luften. —

Farens arbeid gjorde at Katharina fulgte med, fra Roma gikk ferden via skole ved Montreaux til New York, hvor faren foreleste ved Columbia University og Katharina ble kjent med studentene ved International House, et prosjekt igangsatt av John D. Rockefeller. Tilbake i Norge begynte hun å arbeide med forsømte barn i studentsettlementet i Fossgården på Grünerløkka sammen med andre studenter. Så giftet hun seg og fikk egen familie, etterhvert en hel rekke barn.

Historiene fra tiden hun og mannen bodde i Nice i tyveårene er velsignet med en livsnær tidskoloritt. Omgitt av russiske emigranter som nærmeste naboer, i full fart i en gammel T-Ford langs cornichen til Monte Carlo — Katharina utstyrt med nyinnkjøpt ballonghorn til å bruke i svingene, historiene kom som perler når vi traff hverandre. Heldigvis er en rekke av dem bevart i en stor mengde artikler som hun skrev, helt frem til i år.

Det var ikke den ting som unngikk Katharinas interesse. Familiens politiske engasjement var betydelig, i første rekke gjennom hennes onkel Hermann Harris Aall. Men i tillegg til politiske og menneskelige problemer var forholdet til religionen det viktigste. Hennes møte med Oxford-bevegelsen i tredveårene ledet til at hun senere konverterte til katolisismen.

Da hun en stund etter den annen verdenskrig vendte tilbake fra Buenos Aires med sin nye mann Kai Normann var det et nytt Europa som lå foran henne. I den første tiden etter krigen hadde hun hjulpet en

(Forts. side 9)

GUDS NÅDE, MENNESKETS ANSVAR

En siste hilsen fra Katharina

Da Jesus av Nazareth sto foran den høye rett, så han de skriftlærde an og sa: «Hvis dere ikke visste hva dere gjorde, ville dere være uskyldige, men nu vet dere hva dere gjør».

Han ble ikke vist noen nåde, men da han hang naglet til korset og bare hans tre nærmeste kjære var hos ham, så han på de romerske soldatene som holdt vakt og sa: «Far, forlat dem for de vet ikke hva de gjør».

Hva forteller så det oss? Det sier oss at Herren tar din skyld, tilgir ditt synd, men fratar deg ikke ditt ansvar.

Ovenstående dikterte Katharina Aall Normann oss under vår siste samtale. Det skulle

være til «påskenummeret» av F & L. Dette ble av forskjellige grunner forsinket, men det lille innlegget ble aktuelt ved hennes bortgang. Den katolske prest som forrettet under det stemningsfulle rekviem, hadde påskeevangeliet som utgangspunkt.

Katharinas konklusjon vitner om hennes grunnfestede kristensyn og hennes åpne og humane sosiale syn.

Vi er takknemlige over å ha kjent henne, og har i tankene hennes utrettelige bidrag for vår felles sak.

For Folk og Land
Hakon Warendorph,
redaktør

Det originale hjørnet

Afrika, de gode meningers offer.

Den onde viljes effekt
overgå bare
av de gode hensikters
katastrofer.

HaWa

Den frivillige arbeidstjeneste 1934-48

Nå når det snart kan bli aktuelt med «miljøsoldater», kan det være verdt å minne om den samfunnsnyttige innsats som ble gjort av den frivillige arbeidstjeneste før krigen. Her er en liste over leirer som ble arrangert:

1934
N.S.U.F. Arbeidstjeneste på Malvik ved Trondheim.

1935
N.S.U.F. Arbeidstjeneste ved Jonsvatnet ved Trondheim med ca. 30 deltagere.

1935
N.S.U.F. Arbeidstjeneste, Randaberg ved Stavanger med ca. 50 deltagere.

1935
N.S. Studentgruppe Arbeidstjeneste ved Elverum i Østerdalen landsleir.

1936
N.S.U.F. Arbeidstjeneste i Storelvdalen, Østerdalen med ca. 80 deltagere, og leir i Bergsbygda ved Eidanger.

1937
N.S.U.F. Arbeidstjeneste ved Målsjøen i Klæbu med ca. 30

mann og i Eidanger.

1937
Norsk Riksdugnad Arbeidstjeneste på Nerskogen i Rennebu med 34 mann.

1938
N.S.U.F. Leir i Eidanger og ved Jonsvatnet utenfor Trondheim.

1938
Norsk Riksdugnad Arbeidstjeneste på Nerskogen i Rennebu med ca. 100 mann.

1939
N.S.U.F. Arbeidstjeneste i Seljord og ved Jonsvatnet utenfor Trondheim.

1939
Norsk Riksdugnad Arbeidstjeneste i Vågå, Gudbrandsdalen med 112 mann, i Ølen ved Bergen med ca. 40 mann, i Heim ved Trondheim med ca. 40 mann. Samme året hadde denne organisasjonen en kvinneleir i Boverdalen, Gudbrandsdalen.

1940
N.S.U.F. Arbeidstjeneste i Eidanger med 120 mann.

1940
Friv. Arbeidstjeneste med i alt ca. 6.000 gutter og 2.000 jenter.

En skjebnesvanger . . .

(Forts. fra s. 7)

ble stående igjen.

Redaktør Arve Solstad skrev nylig om Koht: «Den mannen hadde godt minne.» Og det er nok riktig. Men Koht hadde samtidig en sjelden høyt utviklet evne til å fortrenge realiteter.

Ingen stor mann . . .

(Forts. fra s. 4)

mange vondord om et medlem av denne ledelse, nemlig en herre ved navn Einar Gerhardsen, hvis renkespill etter Berntsens mening førte til en meget uverdigg behandling av Nygaardsvold i 1945. Ellers bekreftes hva vi svært lenge har visst: At visse krefter i Arbeiderpartiet var de eneste som planla og forberedte etterkrigs-tiden og følgelig var de som klarte å tilrane seg makten.

Omtalen av den norske etterkrigs-politikk i tiden frem til Nygaardsvolds død i 1953 viser at forfatteren befinner seg meget langt ute på politikkenes venstreside. Han synes stadig å være fylt av de tradisjonelle prososjektiviske og antiamerikanske følelser.

Historieinteresserte vil selvfølgelig finne litt av hvert å tygge på i denne boken, men det er en god del langhalm innblant.

Katharina Aall Norman . . .

(Forts. fra s. 4)

rekke medlemmer av Nasjonal Samling som hadde det vanskelig. Nå var tiden kommet til å se på hvilke ideologiske og verdimeslige grunnlag som hadde fremtiden foran seg.

Sammen med sin mann deltok Katharina på en rekke politiske møter rundt i Europa. Så døde han. Men Katharina ble ikke alene. Hun fikk stadig nye venner. Vennene satte pris på hennes vidd og intellekt, på hennes varme menneskelighet og hennes kunnskaper. De var i alle aldre og med ulik bakgrunn. Ofte følte de at hun ga dem mere enn de selv kunne bidra med.

Jeg er glad over å ha lært Katharina å kjenne og lysere fred over hennes minne.

Nesøya, 30.04.92,
Bente Heftye Blehr

Et nordisk forsvars . . .

(Forts. fra s. 2)

også av fly, de har Norrlandsbanen — som vi mangler, og som er så viktig i forsyningstjenesten, konferer kampene ved Narvik 1940.

Spørsmålet er derfor om ikke ovenstående kan være rett, at eventuelle stormakter ville ha betenkeligheter når de står overfor et forent Norge/Sverige.

Tanker i tiden . . .

(Forts. fra s. 4)

Verden er oppfylt av hat, av misunnelse, av mistro — mellom individene, mellom klassene, mellom nasjonene. Dette er krigens ulykkeligste følge, og jeg ser ingen annen redning for menneskeheten enn nestekjærlighets gjenfødelse.»

Det høres barnslig, nesten sentimentalt, kan hende. Jeg synes jeg ser politikkerne trekke på skuldrene: Smukke ord har det aldri vært dyrtid på; men hva vi trenger, er realpolitikk.

Ja, realpolitikk; jeg er også realpolitiker, — av hele mitt sinn, jeg interesserer meg levende og utelukkende for virkelighet. Men ingen realpolitikk i et sivilisert samfund er tenkelig uten på grunn av nestekjærlighet, — gjensidighet, hjelpsomhet, tillit.

Hold dere til . . .

(Forts. fra s. 3)

den populæreste. Men symbolene var nok så forseggjort at de gjør seg blant ungdom både her og der. Skin-Heads er britisk, Cu-Clux Clan i USA og Blitz her i ravnkroken. Men de fleste av «modernistene» vil neppe kle seg som bajasser eller barbere vekk håret. Isåfall hadde de vært lettere å arrestere. De kan protestere mot foreldre og myndigheter uten å stikke seg ut.

I en organisasjonsoversikt lenger ut i bladet er «Forbundet for Sosial Oppreisning» tatt med blant «nynazistiske» grupper. Det som står om stiftelsen ser for meg korrekt ut. Men den har ingen ting med hverken gammel eller ny «nazisme» å gjøre. Den søker å rehabilitere ansvarsfulle medlemmer av NS for landssvikstemplet. De regner det for en skamplott de ikke har fortjent. Og det ser ut til at de norske forskerne på krigshistorien etterhvert kommer dem stadig mer imøte. Det er de senere årene avdekket flere og flere feil, tildels fatale, på seierherrenes side. Bøkene som utgis med nytt stoff, blir mange. Riktignok får de ikke enda den omtalen i avisene romanene har. De fleste som er kalt «nazister» har aldri kalt seg «gammelnazister». Og De kan være skråsikker på at de er like forbitret på «nynazistene» som andre «skikkelige folk».

Hold Dere til human-etikken og la forhenværende straffede politiske motstandere få prøve å bli rehabilitert uten å bli karakterisert som utskudd 50 år etter den motstridende oppfatningen oppsto. Selv om da som i alle kriger, seierherren lager dommen.

Kirkens grunn . . .

(Forts. fra s. 6)

terpresidenten gitt en nærmere forklaring av hva det menes med denne paragraf. Han slo på nytt fast at meningen med den er at selve kristendommen i vårt folk skal vernes og at den gir den norske kirke garanti for at Guds ord skal forkynnes purt og rent og sakramentene forvaltes rettelig, som Luther sier i sin definisjon av kirken. Det er klar og utvetydig tale. Dermed har vi ikke bare uhindret adgang til, men også rett og plikt til å forkynne Guds ord, det rene og uforfalskede evangelium til sjelens frelse. Og vårt folk har uhindret adgang til å høre dette Guds ord. Og ikke bare til å høre det, men også til å leve etter det og følge sin samvittighet når den er i overensstemmelse med Guds ord og bundet av det.

Mine kjære embetsbrødre som i dag skal innvies til å tjene som biskoper eller tilsynsmenn i vår norske kirke, dere vet at den oppgave som venter dere ikke er lett. Ja, den er så vanskelig at selv om det var en engel fra himmelen, ja, — jeg hadde nær sagt — om det var vår Herre og Frelser selv som ville ta den plasseren dere er satt på, så ville en stor del av kirkens tjenere ta avstand fra ham, hvis han ikke fulgte dem og delte deres syn i ett og alt. Men la dere ikke skremme. La dere ikke rokke. Stå fast på troens og kirkens grunn. Stiftsprost Gustav Jensen hvis liv og virke var knyttet til denne kirke, talte en gang om det faste stadie og det vide hjerte. Begge deler er nødvendige i den gjerning dere går til. På Guds ords klippegrunn skal

dere stå faste og urokkelige midt i tidens opprørte hav. Og fylt av Jesu Kristi kjærlighet skal deres gjerning bli til velsignelse både for tid og for evighet. La ikke mangel på forståelse få gjøre dere harde og bitre, det er en fare som ligger nær for oss i denne kamptid, men bli mer og mer fylt av den kjærlighet som utholder alt, tror alt, håper alt og tåler alt, den kjærlighet som vår Herre og Frelser var besjelet av, og som han bevarte under all motstand og forfølgelse, slik at han endog i dødskampen på korset kunne be for sine bødler: Far, forlat dem! For de vet ikke hva de gjør. — Be også dere for våre forblindedede venner. — Og skulle dere studom føle dere såre og ensomme, så husk at det tross alt er en trofast skare som ikke har bøyd kne for menneskegunstens Ba'al, men uanfektet går den veg Gud og samvittigheten byder dem og som i dag slår bønnering om dere og lover å stå dere bi.

Bygg så videre på vår kirke. Bygg med uforgjengelig materiale. Bygg ikke for tiden, men for evigheten. Om kirkepolitikken gjelder Bismarcks ord om politikken i det hele tatt. Den er det muliges kunst. Men kristendommen, Guds Ånds byggearbeid i kirke og menighet, i folket og den enkelte, er det umuliges kunst. For Gud er nemlig ingen ting umulig. Og det er hans medarbeidere dere skal være. Det er han som skal gjøre sin gjerning gjennom dere som sine redskaper.

Vær derfor frimodige. Bygg med tro og håp. I Jesu navn skal gjerningen lykkes, Guds navn til ære, vår kirke til gagn og dere selv til takknemlig glede.

Amen.

Ved historiske korsveier . . .

(Forts. fra s. 1)

ikke lenger kan utøve myndighet på det område den er fordrevet fra. Med Haag-konvensjonens uttrykk er «den lovmessige makt» overgått til okkupasjonten. Befolkningen på det okkuperte område kommer derved for okkupasjonens varighet i det samme lydighetsforhold overfor okkupasjonten som den tidligere stod i overfor de egne, nå suspenderte myndigheter. Disse kan, om de fortsatt eksisterer i eksil, ikke f.eks. ved noen form for «lovgivning» gripe inn i den rettstilstand som slik er etablert. Dette er den første, og i seg selv alene tilstrekkelige, grunn til at eksilregjeringens diverse «landsvikanordninger» er uten rettsgyldighet og enhver dom avsagt på slikt grunnlag dermed ulovlig. Ingen fortolkingskunst kan gjøre noe med denne kjensgjerning.

Lydighetsplikt overfor okkupasjonten

At befolkningen på det okkuperte område er lovlig pålagt lydighetsplikt overfor okkupasjonten betyr ikke at lojalitetsplikten overfor egen, fordreves statsmakt er opphevet i og med at konvensjonene for egen, fordreves statsmakt er opphevet. I og med at konvensjonene ikke tillater den å gi seg hva man kunne kalle aktive utslag, kan denne bestemmelse kanskje helst forstås som et vern mot krav fra okkupasjonten om aktive former for bistand utover det samarbeide og de utelser som de samme konvensjoner berettiger ham til å kreve. Av denne grunn kan han f.eks. ikke kreve troskapsed eller lignende forsikring fra medlemmer av okkupert områdes befolkning, heller ikke

kan han kreve understøttelse i noen form for egne, videre krigsformål. Derimot har han ubetinget krav på at befolkningen som helhet følger de lover og påbud han gir, — med de begrensninger som konvensjonene setter —, og fullstendig avholder seg fra fiendtlige handlinger overfor hans krigsmakt eller myndighetsutøvere. I den grad han beholder den hittilværende offentlige administrasjon, eller innsetter en ny utpekt blant områdets innvånere, har han også krav på at disse lojalt iverksetter de påbud han gir. Alt i alt kunne her kanskje tales om en form for passiv lojalitet, idet okkupant og okkupert nødvendigvis har visse felles interesser som ikke kan skjøttes tilfredsstillende annet enn i samarbeid mellom begge.

For en balansert vurdering er det viktig å understreke at gjeldende internasjonale overenskomster ikke gir okkupanten noen ubegrenset rett til å gripe forandrende inn i den befolkningens liv som lever på det okkuperte område, også utover det som alt er nevnt. Hans beføyelser innskrenker seg uttrykkelig til det som er nødvendig for opprettholdelse av okkupasjonen og for oppnåelse av mulige videre krigsmål, rett nok uten at det kan kreves aktiv bistand for disse. Her er det for det første klart at den enkelte og helheten kan komme ut for tvilsomme og vanskelige fortolkningsspørsmål. Like klart er derest at i enhver okkupasjonssituasjon vil det være okkupantens vurdering som blir praktisk utslagsgivende, idet hele forholdet jo beror på at det er han som har makten. Enhver som ut fra ansvarfølelse overfor det felles beste inntreier i et slikt samarbeid, vil derfor oppleve at han på ett eller flere punkter må gå lengre i sitt samarbeid enn han ideelt sett kunne ønske, idet han regner med at han ved å bli stående i dette gjør sitt folk større tjenester enn ved å la seg avsette og erstatte med andre, kanskje rene lakeinaturer. Vurderingen kan i ettertid bli sett på som saklig riktig eller gal, men dette er uten betydning for den moralske bedømmelse av mennesker som i en foreliggende situasjon handlet ut fra en ideell overbevisning og etter beste skjønn. Dette dilemma opplevet jødiske ledere i Romerriket, og opplever palestinske kommunestyre i de jødisk-okkuperte områder idag. Problemet er tidløst. Spørsmålet om opportunist og de rene lakeinaturer lates her uttrykkelig ute av betraktning. Også de finnes til alle tider og i alle situasjoner. Disse betraktninger gjelder utelukkende de mennesker av god vilje og rent sinn som i denne type situasjoner er blitt samarbeidspartnere for en okkupasjonsmakt.

* *Hvorledes forholde seg*

Når okkupasjonsstilstand er inntrådt i et land, kan det i hovedsak tenkes tre mulige utgangspunkter for bedømmelsen av hva den enkelte og helheten ut fra et nasjonalt synspunkt bør foreta seg: Det juridiske, det pragmatiske og det moralske. Annet enn i unntagelsestilfeller vil de ikke fremtre i ren form. Alle vil som oftest ha i seg elementer av minst ett av de andre. Men i sin rene form ville de kunne beskrives omtrent slik:

En tilhenger av det juridisk-/legalistiske synspunkt vil mene at man uten hensyn til andre betraktninger, sympatier eller antipatier, får holde seg til det som finnes fastsatt i landets egne og internasjonale lover. Synspunktet kan være moralsk fundert, selv om det i sin videre utvikling vil betinge et rent legalistisk resonnement.

En pragmatisk holdning vil også kunne være fundert på det moralske utgangspunkt at man uten hensyn til trufne avtaler, lover etc. får innrette seg slik nasjonens interesser synes best tjent. Og så gjør man etter beste skjønn det. Men nettopp dette skjønn kan variere, og noe objektivt «riktig» lar seg fra et slikt utgangspunkt ikke fastslå.

I slekt med pragmatikeren er den som mener å handle ut fra rent moralske kriterier. Han kan komme i kollisjon med juridisk fastlagte normer, og er seg dette bevisst. (Adskillige uttalelser av den av legning egentlig svært legalistiske Quisling viser at han klart så dette.) Hans skjønn vil i utgangspunktet være like objektivt usikkert som den rene pragmatikers, og kan variere fra Quislings standpunkt til general Ruges, som ville føre striden «av hensyn til nasjonens selvaktelse og fremtiden», enda han så liten, og etterhvert ingen, utsikt til seier. Litterært har disse to uttrykk hos to store franskmenn: For «motstand for enhver prisma», de Gaulle, var Frankrike nærmest en metafysisk størrelse som måtte holdes intakt, uansett hvilke tap og skader en bestemt generasjon måtte tåle. For ham dreiet det seg om «Frankrikes verdighet», og «om middelmådigheten setter sitt stempel på dets handlinger, føler jeg det som en absurd anomali». Frankrike er «viet til en opphøyet og eksepsjonell skjebne». Dette bilde, som av «prinsessen i eventyrene og freskomalerienes Madonna» må bevares nettopp som uplettet bilde. Det kunne derfor ikke godta et nederlag. For Laval var det viktige å «bevare Frankrikes substans», som for hans jordnære natur var endog «- hver sten der hjemme», og hvor mye mere da ikke hver enkelt franskmann? For mennesker, kriger, politikk, alt dette kommer, forandres og svinner,

men: «Frankrike vil bestå». Disse to representerer i ord og handling to meget franske og sterkt nasjonalt inspirerte synspunkter. Den ene ble for samtid og kanskje ettertid «le Général», legemliggjørelsen av Frankrike. Laval ble skutt som forræder, skjønt de Gaulle hadde romslighet nok til siden å skrive at han «med all sin kløkt og sluhet mente å tjene Frankrike». Men utilgivelig var i hans øyne tydeligvis synden mot det metafysiske Frankrike.

Hvem av disse var god eller dårlig franskmann? Så mange ganger har gress spiret og visnet på deres graver at mennesker fra begge sider ikke lenger nødvendigvis må mene at når den ene var god, måtte den andre være dårlig. Historien har alltid perspektiv, politikken sjelden. På post i mentale skyttergraver ligger nå stort sett bare folk som aldri var i de virkelige. Bare de selv er uten bevissthet om at de er blitt liggende fast i en fortid som for de flestes vedkommende ikke engang var deres.

Vender man blikket fra det franske eksempel til hjemlige forhold og hendelser, er problemstillingen ikke helt ulik. Men i personen Quisling finnes i blanding de motiver og vyer som hos de Gaulle og Laval fremtrer i ren form. De Gaulles romslighet hadde ingen her råd til. Det henger vel sammen med hans og de herværendes innsats. Store som små naturer har en tendens til å gjenkjenne andre i seg selv, også blant motstandere. Men rett skal være rett: I lagmannsrettsdommen mot Quisling får han bl.a. attest for tidligere å ha «utrettet et fremragende humanitært arbeid —». Men: «Han har etterhvert innbilt seg selv at han skulle redde landet på sin måte . . .». Faktisk åpnes her for det syn at Quisling var en, riktignok villfaren, idealist. Det er svært meget mere enn det som inntil de aller siste år har hatt tilnærmet monopol som tilbørlig tolkning i Norge.

Nasjonal Samlings utgangspunkt

Den tøvede påstand om at det var Quisling som fikk Hitler til å invadere Norge er så grundig tilbakevist at det ikke lenger er grunn til å gå inn på den. Av interesse er ene og alene det han gjorde fra og med 9. april 1940, og den måte hvorpå han overfor seg selv og andre begrunnet dette.

Til bildet hører dette: I en nasjon med minimal utenrikspolitisk innsikt hadde han for mange år siden vært den første, og i flere år den eneste, som forutså at verdenskrigen ville komme. Videre også at den ville komme til Norge, om ikke landet la om til en virkelig nøytralitetspolitikk og radikalt styrket sin forsvarsevne. Ikke noe av

dette skjedde. Regjeringsmakten var i hendene på et parti som hadde programfestet nedleggelse av vårt forsvar, med en forsvarsminister kjent som antimilitær agitator med det brukne gevær på jakkeoppslaget. Det samme parti bekjente seg til den marxist-leninistiske klassekampidé og hadde bl.a. lansert paroler om «Sovjet-Norge». Det hadde vært med i Komintern, og bekjente seg også etter medlemskapets opphør uttrykkelig til den kommunistiske idé. Hvor meget av dette siste var realitet og hvor meget retorikk lar seg ikke si. Det var i alle fall det man i den aktuelle tid hadde å holde seg til.

Advarslene var ikke blitt hørt, og resultatet var blitt som forutsagt. For det første dreiet det seg altså ikke om noe uprovosert overfall, og for det annet — og uavhengig av foregående vurdering — hadde Norge ingen mulighet for å slå angrepet tilbake. Helt sikkert ikke på egen hånd, og neppe heller med lovet vestalliert hjelp. Denne «hjelp» ville knapt resultere i annet enn at Norge ble skueplass for svære kamphandlinger, hvor tyskerne til slutt allikevel ville vinne. Det ville bare en tid tjene til å trekke tyske styrker bort fra vestfronten, og hadde egentlig heller ikke noen annen hensikt. Norge ville med andre ord ikke bli annet enn skueplass for andres krig. Når det gjelder landets egne styrker, var uttrykket «drap» alt tidligere brukt i Stortingets militærkomite, om hva det ville innebære å sende norsk ungdom med den opplæring og det utstyr den hadde, i kamp mot en moderne militærmakt. Quisling var forsåvidt langt fra alene om å mene at et forsøk på motstand var nytteløst og direkte forkastelig, idet forløp og resultat var forutsigelig. Men vel nok var han den eneste som tok konsekvensen av denne nokså almindelige oppfatning. Ikke noe rimelig argument taler egentlig imot at han, som han hevdet, i den første forvirring rett og slett anså regjeringen som forsvunnet og sannsynligst på vei ut av landet. Senere vet man at dette faktisk var en av dens første innskytelser.

Regjeringens senere forsøk på å reise motstand må ut fra hans innsikt og vurdeing ha fortonet seg som ansvarsløst spill med norske liv og verdier, som burde forhindres. Dette er Laval-innslaget i hans motivkrets. Til dette kom det innslag av legalistisk argumentasjon at denne samme regjering etter Stortingets forlengelse av egen funksjonstid ut over 1. januar 1940 rett og slett var ulovlig, og dermed uten krav på den lojalitet den ellers unektelig skulle være berettiget til. Uaktet dette er det helt klart at Quislings utgangspunkt primært er det moralske,

som han ved flere anledninger også gav uttrykk for. Han ser seg selv som navigasjonskyndig redningsmann ombord i et statsskip som dårlig sjømannskap hos de ansvarlige har ført inn i urent farvann. Nå står det ubehjelpelig på grunn og trues med å brytes fullstendig ned, om han ikke i siste øyeblikk griper roret og med den maskinkraft som finnes, får vridd det av og i havn for reparasjon. Man aner «det kategoriske imperativ». Men dette utgangspunkt har også i seg de iboende farer for objektivt feilaktige slutninger, som det alltid vil være beheftet med. En slik grunnleggende feilslutning synes å ha foreligget i hans tro på tyske løfter og forsikringer, som han i det videre forløp flere ganger med skuffelse og forbitrelse gav uttrykk for. Men i tilfelle av bedrageri ligger uhederligheten ikke hos den bedratte, men hos bedrageren. Om det behøver å sies.

Å ta i betraktning er videre denne hans vurdering, som også viste seg å være riktig: Den avgjørende strid kommer, når situasjonsbetingede, kortvarige allianser og fiendskaper er over, til å stå mellom Tyskland og Sovjetunionen. Det skal understrekes at hans egen ideologi ikke var noen kopi av den tyske, men det fantes lett påviselige felles elementer i begge. Fra sine langvarige opphold i Sovjetunionen visste han også hva bolsjevismen i praksis var. Tysklands kamp mot den marxistiske verdenspest blir derfor Europas overlevelseskamp mot historiens mest diabolske statsform og kulturødeleggende ideologi. Betrakket i dette perspektiv blir kontroverser, endog krig, mellom Tyskland og andre stater forholdsvis betydningsløse: Det gjelder kort og godt spørsmålet om vår vestlige kulturs være eller ikke være. Også her er det selvfølgelig rom for saklig uenighet, men hverken som resonnement eller som moralsk standpunkt finnes det avgjørende innvendigner til det. Det er egentlig ikke annet enn det vår vestlige forsvars- og alliansopolitikk i NATO i tiårene etter har bygget på. Det var og er også, vet vi, mange i Øst- og Sentral-europa med erfaring fra både tysk og sovjetisk okkupasjon, som deler og delte Quislings oppfatning.

Handlingstvang og nødrettsbegrep

Det kan i opprørte tider innrette situasjoner så kaotiske og dramatiske at alle fastlagte adferdsmønstre og handlingsnormer, — også de som finnes nedfelt i skrevne lover —, synes uegnet til å håndtere dem. Dette er ikke noe ad hoc-argument for Quisling, det har f.eks. sin kuriose parallell i forarbeidene til «landssvikanordningen», hvor

det sies at tidligere lovgivning ikke har hatt for øye en situasjon som den foreliggende. Det er derfor nødvendig å lage nye bestemmelser til kriminalisering av handlinger og holdninger som så langt ikke var belagt med straffetruassel. At begrunnelsen her er falsk, er en annen sak. Både hadde Norge i 1814 den kortvarige svenske okkupasjon av deler av Østlandet, og det forelå i rikelig mengde paralleller fra andre stater. Når de gamle lovgivere formet loven som de gjorde, gjorde de det derfor fullt vitende om at okkupasjon var noe annet enn krig. Derfor brukte de ordet krig, og ikke noe annet.

Når navnet Quisling så langt er brukt her, står det, som også i det følgende, også stedfortredende for alle dem som med Norge i hjertet fulgte ham. Hans analyse og varsler før krigen viste seg å slå til, for Øst- og Mellom-europas vedkommende også hans forutsigelse av den videre utvikling i tilfelle av Tysklands nederlag. I en tid han selv ikke skulle se, fullbyrdes også bolsjevikstatens skjebne slik han hadde forutsagt den allerede i 1930. Derimot tok han feil i sin tro på at Tyskland ville vinne krigen, likesom han

skjenket diverse tyske løfter og tilsagn en tiltro de ikke fortjente. Sett mot denne bakgrunn av viden og antagelse er hans holdning og derav utspringende handlinger klart forståelige som utslag av viljen til å tjene Norges interesser som det i en ulykkelig situasjon best kunne gjøres. Ikke mere for ham enn for andre er det heller moralsk belastende å ha trukket en saklig sett feilaktig konklusjon på det ene eller annet punkt.

De som utarbeidet vår gamle straffelov hadde klart for seg at eksepsjonelle tilstander ut fra et ideelt utgangspunkt kunne motivere eksepsjonelle handlinger, endog i strid med det samme lovverk som de skapte. Man kunne altså komme til å stå overfor objektive lovbrudd forøvet av moralsk sett høyverdige mennesker, hvor noen subjektiv skyld ikke forelå. Ut av dette dilemma mente de å finne en vei ved å institutere for «politiske forbrytelser» den alternative straff «hefte». I motsetning til fengsel ble den ikke ansett som ærerørig. De gav dermed uttrykk for erkjennelsen av at slike lovbrudd var av en helt annen karakter enn ordinære, kriminelle forbrytelser. Fenomenet er ellers ikke særnorsk. Men de se-

nere produsenter av «anordninger» i London strøk den mulighet. De var enda i sin tid der ikke så langt fra den vegg hvor det offisielle Storbritannia har hengende side om side portrettene av Charles II og Oliver Cromwell, og har sannsynligvis sett dem. Men den ånd som har gjort dette mulig, har de ikke forstått. Om grunnen til det kan enhver gjøre seg sine egne slutninger.

Quislings hovedforutsetning var Tysklands seier. Den slo feil. Etter at han hadde innsett dette, og også at forsikringer gitt ham fra høyt tysk hold ikke ble innfridd, gikk han videre på den engang valgte vei. Hans begrunnelse for dette er troverdig: Han mente at han på dette vis kunne lette okkupasjonens trykk for sitt folk, og lykkedes på mange felter også i betydelig grad i det. Det bestrides visstnok ikke lenger av noen at dette landet kom bedre fra de fem års okkupasjon enn noe annet, om man ser bort fra Danmarks meget spesielle tilfelle. Det kan knapt heller herske tvil om at det ville ha gått det langt verre under et rent Terboven-styre. Både fungerte Quislings regjering som en effektiv støttemper mot diverse krav og planer fra det hold, f.eks. i spørsmål om gisselskyting og repressalier for illegal virksomhet, og den etterlot seg et land i mønstergyldig administrativ orden. I en sum blir å si at Norge slik hadde nytte av Quisling, hensett til hva alternativet var, enda det på langt nær kom så godt fra det som Quisling og hans folk åpenbart ønsket det. Politikk er det muliges kunst. Med de maktforhold en okkupasjon er uttrykk for, er mulighetene dramatisk begrenset.

Den relative grad av suksess eller fiasko er allikevel — og selvsagt — ikke noe gyldig kriterium for et forsøk på moralsk bedømmelse av hensiktene bak handlinger og holdninger. Men som alt menneskeverk er ufullkomment, er det også en menneskelig svakhet å ville bedømme motstandere etter resultatene — og fortrinnsvis de dårlige blant disse, idet man ser bort fra de gode —, og selv ville bedømmes etter virkelig eller for-givne gode hensikter.

Det som hendte, er historie. Det kan gjøres til gjenstand for divergerende bedømmelser. Men en kommende tids større romslighet vil erkjenne den holdbare moralske begrunnelse som den tapende side i dramaet handlet ut fra. Det forringer ingens innsats på motsatt side, men vil i slektenes bevissthet øke den sum av norsk ånd og vilje som bærer vår historie og som skal bære dette lille folket videre frem i tider etter vår. Denne kommende tid er begynt.

BOKTJENESTEN

Postboks 924 Sentrum, 0104 Oslo 1. Telefonbest.: (02) 19 06 71

.... eks. QUISLINGS FORSVARSTALE , Nummerert praktutgave	kr. 150,-
.... » QUISLINGS FORSVARSTALE , Billigutgave	kr. 45,-

Serien «SUPPLEMENT TIL OKKUPASJONSHISTORIEN»:

.... eks. Odd Melsom: På nasjonal uriaspost	kr. 50,-
.... » Odd Melsom: NS og fagorganisasjonen	kr. 50,-
.... » Odd Melsom: Fra kirke- og kultur- kampen	kr. 50,-
.... » Einar Syvertsen: Også dette bør være sagt	kr. 50,-
.... » ALLE 4 BIND:	kr. 150,-

.... » A. I. Bru: Professor på ville veier	kr. 50,-
.... » A. I. Bru: Her er London	kr. 60,-
.... » Adolf Hoel: Universitetet under okkupasjonen	kr. 25,-
.... » Finn Kjelstrup: Den norske kapitulasjon	kr. 20,-
.... » Per Lie: Sannheten om Telavåg-affæren 1942	kr. 15,-
.... » Arne Tellefsen: Når forsvaret forfaller	kr. 25,-
.... » Knut Steenstrup: Dilemma	kr. 200,-
.... » Trygve Engen: Jeg er ingen landssviker	kr. 50,-
.... » Chr. Christensen: Den andre siden	kr. 60,-
.... » Arne Stornes: Spor i vår nære historie	kr. 115,-
.... » Arne Stornes: Sataniske glør	kr. 115,-
.... » Arne Stornes: Skrift om vår nære historie	kr. 70,-
.... » Sundra Sand: Hva var Kristen Samling?	kr. 5,-
.... » Sundra Sand: Noen erindringer fra tiden omkring Vidkun Quislings siste dager	kr. 5,-
.... » Dr. jur. Gustav Smedal: Patriotisme og landssvik	kr. 100,-
.... » Bjørn Vardaas: Grunnlovsbrudd og rettsoppgjør	kr. 30,-
.... » Bjørn Vardaas: Rettsliv og rettsstat	kr. 20,-
.... » Roald A. Nielsen: The «Solbris» Escapade	kr. 100,-

«OPPGJØRET» BEDØMMES:

.... eks. Forbundet: Gi oss rettsstaten tilbake	kr. 5,-
.... » Forbundet: § 104. Mere lys over retts- oppgjøret	kr. 10,-
.... » Roald A. Nielsen: «Solbris Ohoi!»	kr. 100,-
.... » H.r.advokat Albert Wiesener: Lys over landssvikoppgjøret	kr. 145,-

Legg til kr. 20,- for forsendelser ved forskuddsbetaling til: **Postgiro 0804-5 15 46 38. Bankgiro 6063.05.01248** eller ved **sjekk, i kontanter eller frimerker.** (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr. som betales slik:

Navn:

Adresse:

Postnr.: Sted:

VENNEGAVER

TIL «FOLK OG LAND»

*Vi kvitterer denne gang for
tilsammen kr. 5.040.-.*

TAKK FOR FØLGENDE BIDRAG:

N. N., Horten	Kr. 100,-	L. G., Sande	Kr. 70,-
A. H., Horten	Kr. 70,-	T. H., Trondheim	Kr. 200,-
K. Aa., Vrådal	Kr. 170,-	K. G., Langøyeneset	Kr. 80,-
L. S., Redberg	Kr. 170,-	S. S., Elverum	Kr. 130,-
T. S., Hebekk	Kr. 50,-	E. N., Nodland	Kr. 150,-
I. B., Oslo	Kr. 100,-	P. R., Lomen	Kr. 70,-
L. K., Skien	Kr. 70,-	A. G., Stavsja	Kr. 250,-
R. E., Garmo	Kr. 70,-	K. K., Brumunddal	Kr. 150,-
K. D., Veggli	Kr. 100,-	M. O. N., Fåvang	Kr. 120,-
J. S., Bergen	Kr. 170,-	J. B., Ski	Kr. 150,-
Å. S., Østerås	Kr. 50,-	P. S., Gaupen	Kr. 50,-
E. A., Trondheim	Kr. 150,-	O. H. G., Sande	Kr. 50,-
S. L., Viksdalen	Kr. 260,-	H. M. S., Kristiansand	Kr. 250,-
T. R., Oslo	Kr. 50,-	P. O. S., Slavanger	Kr. 150,-
H. P., Skui	Kr. 150,-	M. B., Atnbrua	Kr. 70,-
V. H., Oslo	Kr. 130,-	M. A., Ålesund	Kr. 100,-
I. A., Engenes	Kr. 150,-	W. P., Slemdal	Kr. 300,-
L. I., Lyngdal	Kr. 50,-	S. E. N., Spania	Kr. 350,-
J. K. S., Langhus	Kr. 150,-	L. W., Sundsvall	Kr. 40,-

HEVET OVER PARTIENE

Nasjonal Samling var hverken «høyre» eller «venstre»

Politiske barn

Et av de siste måneders mest forstemmende TV-programmer var møtet mellom AUFs fremste folk og partilederne Berge og Jagland i Antenne 10. Maken til politisk umodenhet er det heldigvis sjelden å treffe på. At folk godt oppe i tyveårene er fullstendig ukjent med fundamentale politiske og økonomiske realiteter er skremmende nok, men når det som her dreier seg om fremtidige politiske ledere, er det vanskelig å ikke bli grepet av panikk. Det gikk i det uendelige i sosialistisk standard-svada om at staten skulle foreta seg både dette og hint, og at den offentlige sektor måtte utvides betydelig, uten tanke på hvor man skulle skaffe pengene fra. Når en mann som Gunnar Berge... selv erklært sosialist... måtte minne dem om at alle penger staten har, kommer fra næringslivets verdiskapning og henger sammen med at næringslivet går med overskudd, da forteller det hvor totalt fjernet fra livets virkelighet disse angivelige ungdomsledere har plassert seg. Om dette var typisk for dagens ungdom, kunne man være sterkt fristet til å forlange stemmerettsalderen satt opp til tredivde år eller deromkring.

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

**HJELPEORGANISASJONEN
FOR KRIGSSKADEDE**

FRONTKJEMPERE OG FALNES EFTERLATTE

Postboks 1407 Vika, 0115 Oslo 1.

Postgiro 0806 5180708

Hjelp oss å hjelpe

Med dette nummer av avisen følger en postgiroblankett som vi håper at du vil benytte.

Neppe noen i vår generasjon her i landet har deltatt i hardere kamper og med større tap enn våre krigsfrivillige på østfronten.

som er blitt invalidisert og som noen vil si: helsemessig ødelagt for livet, har det vanskelig. Ikke minst fordi de er utelukket fra den offentlige omsorg som ellers blir krigsinvalidert til del.

med invaliditet følger dessverre også med årene ytterligere belastninger. Helsetilstanden blir generelt mere nedsatt enn hos andre og senskader i form av nerveskader er en ytterst alvorlig belastning.

Vi er meget takknemlige og glade for den solidaritet og omsorg som dette blads lesere alltid har vist. Den støtte som er blitt ytet er av større betydning enn vi til vanlig forestiller oss og takknemligheten er stor.

Problemet vår er allikevel, vi må si det rett ut:

Vi får gjort så alt, alt for lite fordi våre midler er så små.

Vi appellerer derfor til hver enkelt: Vær med oss å hjelpe. Benytt den medfølgende postgiroblankett.

På forhånd: **Hjertelig takk!**

Eivind Saxlund
sign.

Amund Enger
sign.

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Kontortid: Mandag, tirsdag og torsdag kl. 11—15.

Postadresse: POSTBOKS 924 SENTRUM, 0104 OSLO 1.

Kontoradresse: ENERHAUGSPLASSEN 4, OSLO. TLF.: (02) 19 06 71.

Av Balder

Det er mye om å gjøre for folk med de forskjellige politiske oppfatninger å hevde at nasjonale bevegelser av vårt slag ikke hører hjemme på deres del av den politiske skala. Sist ute er en Einar Myklebust, som har skrevet en kronikk om saken i Aftenpostens morgenummer 26. mars. Han hevder med styrke at vi ihvertfall ikke hører hjemme på høyresiden.

Han har selvfølgelig rett. Høyresiden var ikke vår side, men vi kan ikke plasseres på venstresiden heller av den enkle grunn at vi kombinerte det beste fra hele den politiske skala. Når det gjelder sosialpolitikk og omsorg for det enkelte menneske lå vi godt til venstre for midten, noe som siste år ble grundig dokumentert gjennom Øystein Sørensens og Tore Prysters bøker. Solidaritet mellom landsmenn var en av våre hovedparoler, og det ga seg utslag i en

markant vilje til å sørge for at ingen av våre landsmenn led nød. I tillegg var vi tilhengere av planøkonomi, noe som også vanligvis tillegges partier på venstresiden. Riktignok var det en ganske annet slags planøkonomi enn den vi har lært å kjenne i etterkrigstiden. Istedenfor å legge en klam hånd på det eksisterende næringsliv i form av alle slags forbud og håpløse bestemmelser, ville vi påskynde folk med tiltak til å sette i gang på områder der Norge hang etter. Ut fra en overordnet plan for en videreutvikling av norsk næringsliv ønsket vi å stimulere istedenfor å hemme og vanskeliggjøre, slik vi opplever det i dag.

Men andre sider av Nasjonal Samlings politikk hørte etter tradisjonell vurdering hjemme på høyresiden. Blant annet ville

vi beskytte eiendomsretten og ønsket at flest mulig skulle eie. Vi sto vakt om det enkelte menneskes utviklingsmuligheter i såvel utdannelse som yrke og var i pakt med vårt folks tradisjoner sterkt individualistisk preget. Vi sto vakt om det ufødte liv, vernet om kristendommens grunnverdier, om hjem og familie. Vi elsket vårt fedreland over alt i verden og mente det ikke var for mye å sette livet inn for å verge det. På disse områder var vi i strid med den samlede venstreside.

Vi mente det var vår oppgave å samle folket til felles innsats og til å løfte i flokk. For å greie det måtte vi heve oss over all vanlig partipolitikk og over begreper som «høyre» og «venstre». Vi ønsket i ånd og sannhet å være det norske folks parti og gjøre hva som på hvert enkelt område tjente det best. Det ønsket vi uten å skule hverken til høyre eller venstre.

«Selvros er velros»

Av Knut M. Hansson

I «Folk og Land» nr. 2, 1992, s. 4, forekommer et oppslag med overskriften: «Med omsorg for alle landsmenn.» Det dreier seg om Ministerpresidentens vedtak utenfor statsråd den 26. april 1945. Ministerpresidenten besluttet å låne ti millioner kroner i Danmarks Nationalbank til dekning av utgifter ved tilbakesendelsen av norske statsborgere fra Tyskland.

Man kan kanskje tillate seg å si at omsorgen kom i seneste laget. Praktisk talt alle nordmenn som ennå var i live var allerede reddet ut av Tyskland den 26. april 1945. Av svensker og dansker.

Det oppslaget ikke nevner i forbindelse med omsorg for alle landsmenn, er en begivenhet som fant sted i 1943. Da åpnet de nazi-tyske myndighetene ad-

gang for Røde Kors til å sende matpakker til norske og enkelte andre fanger i konsentrasjonsleirene. Det kom også noen få pakker fra Norges Røde Kors til Tyskland. Dette oppdaget de den gangen nazistiske myndighetene i Norge og reagerte omgående. Norges Røde Kors fikk forbud mot å sende matpakker til landsmenn i tysk fangenskap. Frem til krigens slutt kom det derfor aldri pakker fra Norges Røde Kors. Derimot kom de — etter at dette forbudet ble kjent — regelmessig fra Sverige og Danmark.

På denne bakgrunn forekommer ministerpresidentens og andres «omsorg for alle landsmenn», å være litt overdrevet.

Jeg håper disse opplysningene vil få spalteplass i Folk og Land. De kan forøvrig verifiseres i Røde Kors' arkiver.

RED. SVARER:

Dette er mildt sagt svært uklart formulert. Hvilke myndigheter i Norge under okkupasjonen var det som forbød hva tyske myndigheter hadde tillatt? Her er det behov for større nøyaktighet i fremstillingen.

Quislings forsøk på å få norske fanger hjem fra Tyskland blir ikke mindre anerkjennelsesverdige fordi om andre kom før ham. Han visste neppe hvor omfattende den svensk-danske aksjonen var og hvilke grupper som ikke var hentet hjem. Dessuten var på dette tidspunktet kapitulasjonsdagen ukjent.

Angrende Hitlerjugend

Av Ægir

På skuddårskvelden sendte NRK-TV et program om en angrende Hitlerjugend, som senere er blitt amerikanske statsborger. Hensikten med det hele var selvfølgelig å svartmale Hitler-Jugend, men jeg er ikke så sikker på at programmet virket akkurat slik. Det vi fikk sett adskillige glimt av, var nemlig en idealistisk ungdomsbevegelse der medlemmene med hengivenhet

og begeistring gikk helhjertet inn for sin sak, for sitt land og sitt folk. Jeg som skriver dette, har selv opplevd Hitler-Jugend på nært hold og kan bevitne at denne hengivenhet og begeistring var ekte.

Jeg vet ikke om man våger å vise dette programmet i Tyskland. Det kunne komme til å

vekke minner om en god og innholdsrik ungdomstid hos millioner av eldre tyskere. Det kunne få dem til å tenke og uttale hva jeg har hørt flere eldre tyske mennesker si: «Tenk hvor bra det ville ha vært om dagens ungdom hadde hatt en organisasjon som Hitler-Jugend! Hvilke problemer ville vi ikke da ha unngått!»

«FOLK og LAND» — Postboks 924 Sentrum, 0104 Oslo 1.